

Joost Iwema

Studiemiddag Waarde duurzame bodem

Vereniging Agrarische Bedrijfsadviseurs
12 december 2019

Ministerie van Landbouw,
Natuur en Voedselkwaliteit

nrc.nl/nieuws/2019/09/08/duurzamere-boer-houdt-koolstof-in-de-grond-a3972649

Menu

nrc.nl

abonneer

Duurzamere boer houdt koolstof in de grond

Klimaat Koeien stoten broeikasgassen uit. Maar ze kunnen ook helpen koolstof in de bodem vast te leggen. Door grasland zo min mogelijk te bewerken en koeien te laten grazen, compenseren boeren een klein stukje van hun CO₂-uitstoot.

Martine Kamsma 8 september 2019 Leestijd 4 minuten

Actueel onderwerp

nrc.nl/nieuws/2019/09/08/duurzamere-boer-houdt-koolstof-in-de-grond-a3972649

Menu **nrc.nl** abonneer

Duurzamere boer houdt koolstof in de grond

euractiv.com/section/agriculture-food/news/carbon-capture-crops-need-incentives-through-cap-eu-ministers-said/

EURACTIV

The Capitals

#VisionForEurope

f t y r e

Login / Register

Events

EURACTIV Network

Search

Q

AgriFood

Digital

Economy & Jobs

Energy & Environment

Global Europe

Health

Politics

Transport

Carbon-capture crops need incentives through CAP, EU ministers said

By Gerardo Fortuna | EURACTIV.com reporting from Helsinki

26 Sep 2019

The Finnish presidency gathered EU farming bosses in Helsinki on Tuesday (24 September) to emphasise the role of those measures helping to reshape farmers role in addressing climate issues. [EU Council]

Supporter

Measure co-financed by the European Union

Doel van dit uur

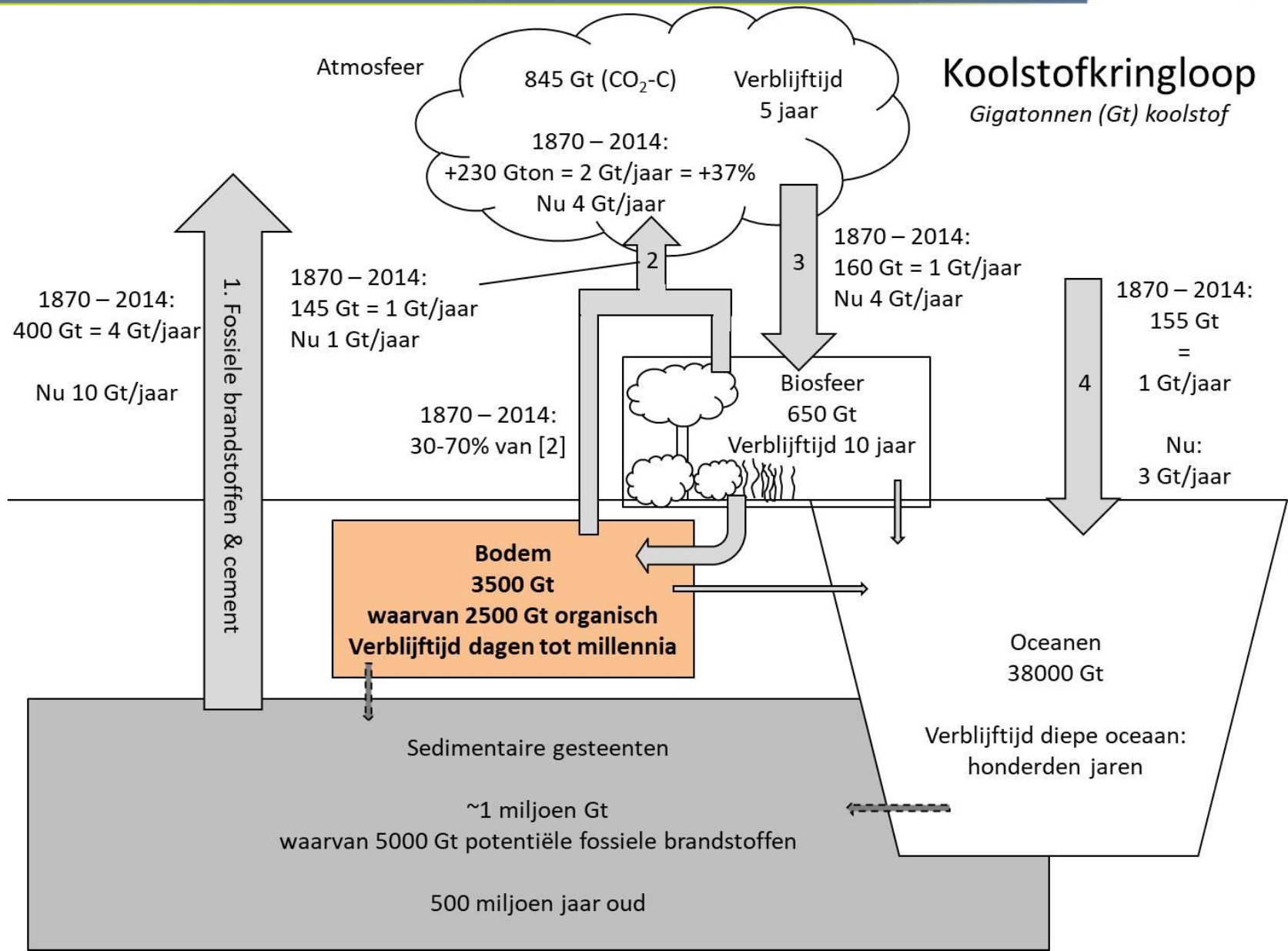
Hoe kan koolstof langdurig worden opgeslagen in de bodem?

Wat kunnen jullie een agrariër hier straks over vertellen?

- ❖ De bodem en het klimaatvraagstuk
- ❖ Dominante factoren en processen
  - ❖ Duur en potentieel
    - ❖ Maatregelen
- ❖ Verdienmodel koolstofvastlegging
- Organische stof en bodemkwaliteit
  - Carbon Credits
    - ❖ Samenvatting

De bodem en het klimaatvraagstuk

De bodem in de koolstofkringloop

Uiteenlopende schattingen:

- 0.41-2.45 Gt C/jaar ~ 4-25% van jaarlijkse uitstoot
  - 5% meest realistisch

Kritiek:

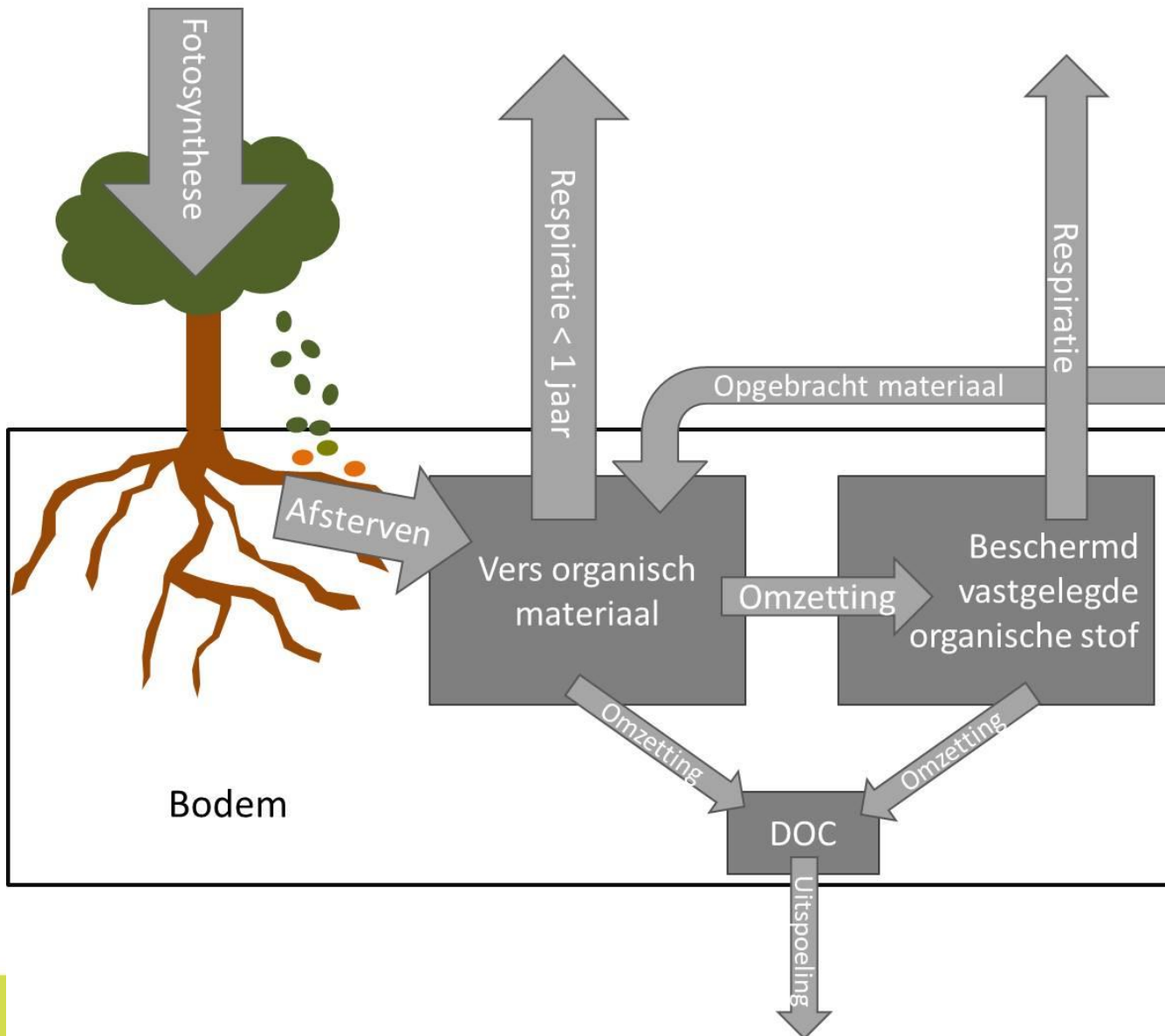
- Leidt tot uitstel van permanente oplossingen
- Bij discontinuering plotselinge hoge uitstoot

- ❖ 0,6 Mt C/jaar ~1% van jaarlijkse uitstoot
- ❖ Bodemambitie 0,16 Mton C/jaar per 2030
- ❖ ~7% totale landbouwambitie 2,2 Mton C/jaar

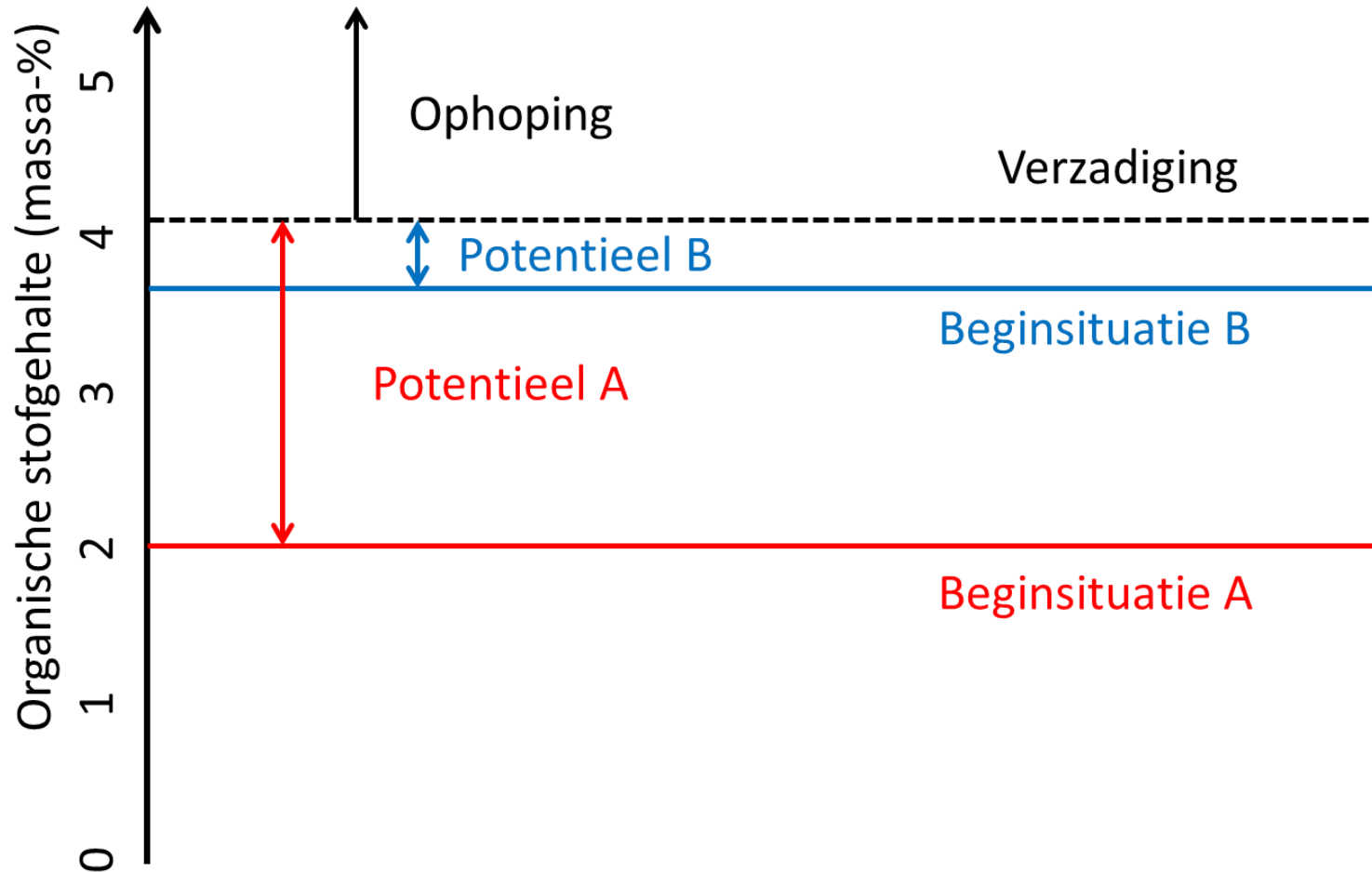
Dominante factoren en processen

Welke processen zijn bepalend voor het koolstofvastlegingspotentieel?

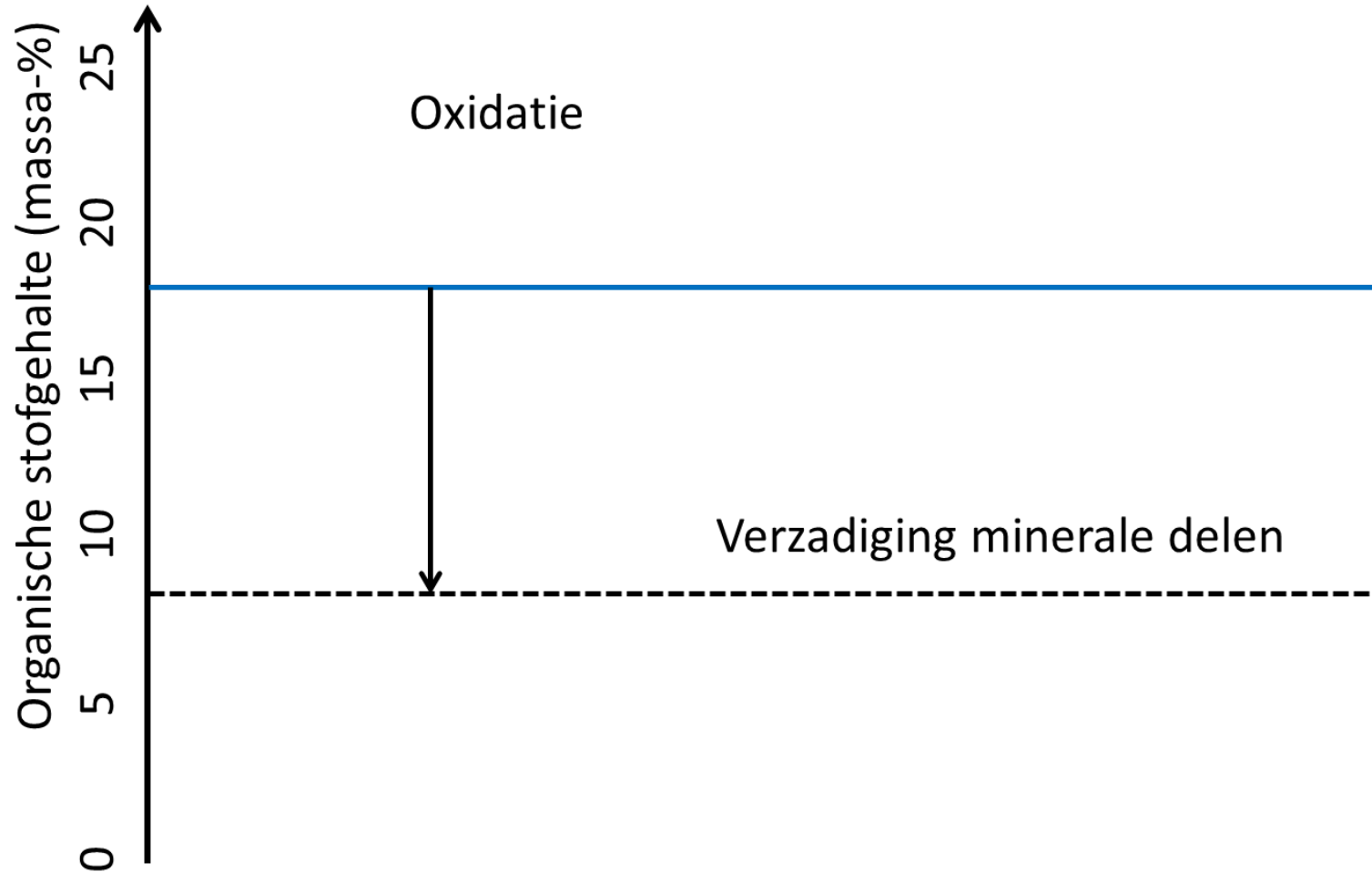
- Aanvoer - afbraak
- Natuurlijke factoren
- Menselijk handelen

Uitgangssituatie en maximum

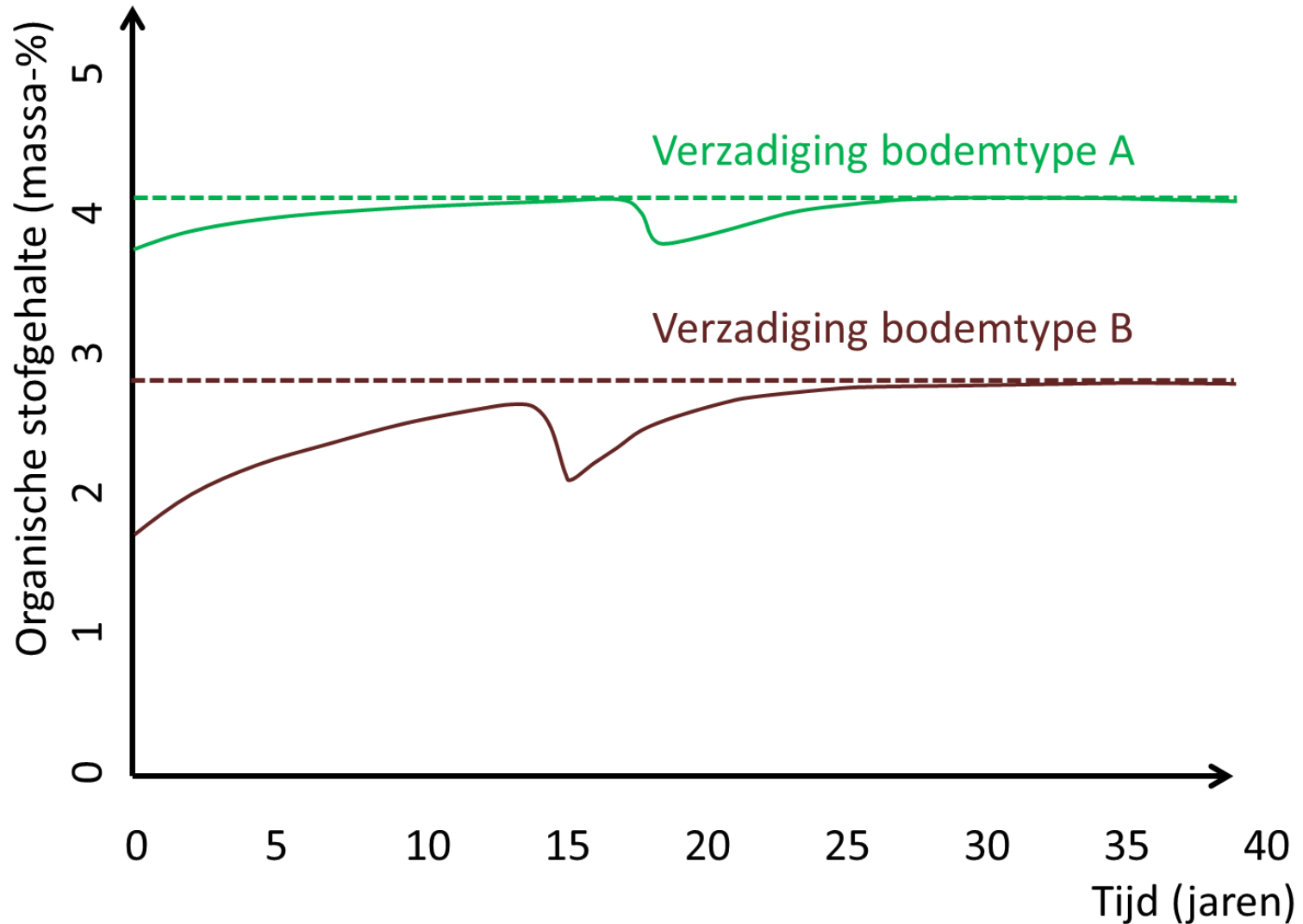
- Minerale bodems: verzadiging
- Ophoping boven verzadiging: strooisel/veen

Veenbodems + landbouw = afbraak

- Minerale bodems met hoog OS
- Veen (15% OS)

Maximum afhankelijk van bodemeigenschappen

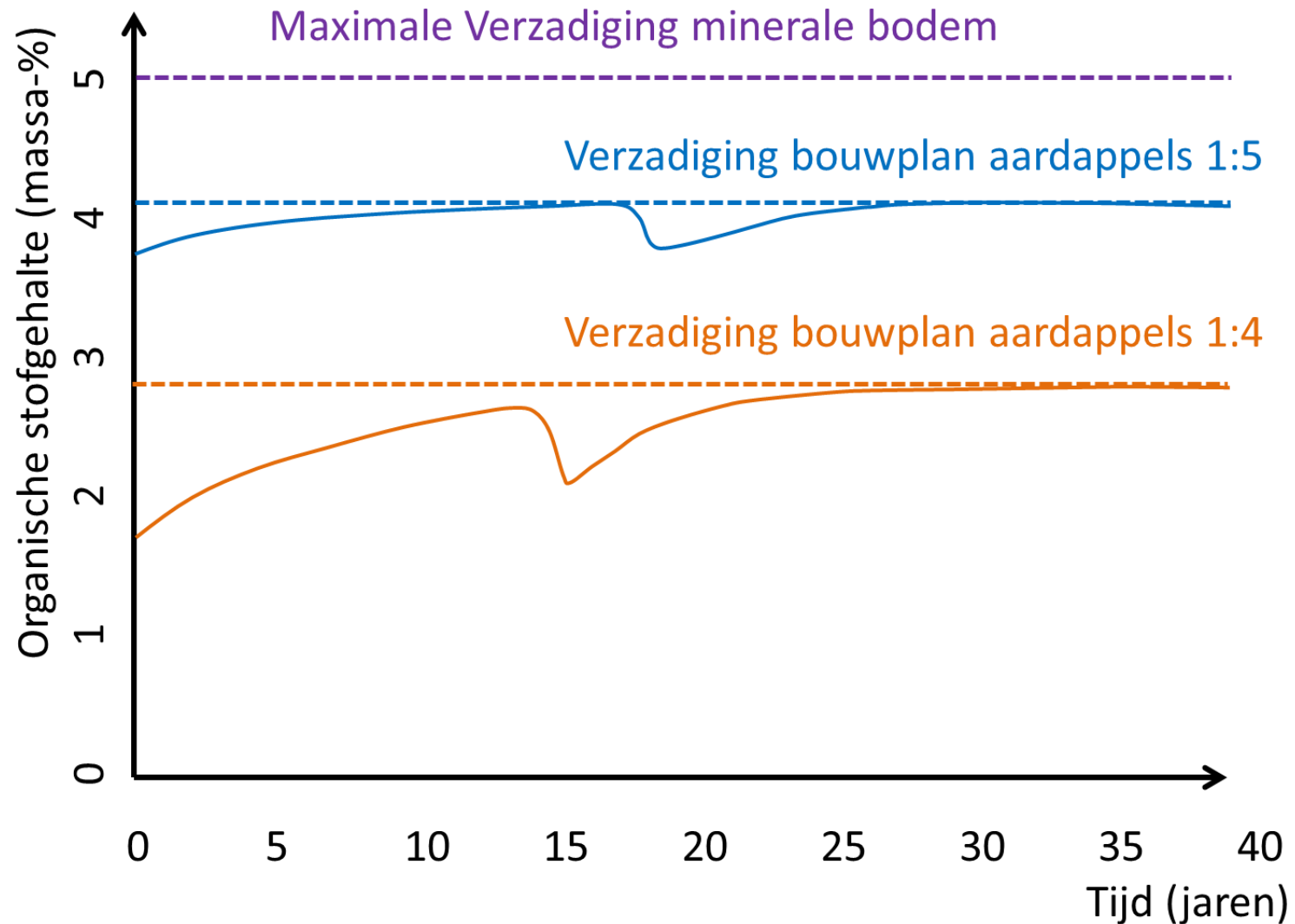
❖ Zuurgraad, kalkgehalte

❖ Bodemstructuur

❖ Bodembiologie

❖ Vochthuishouding

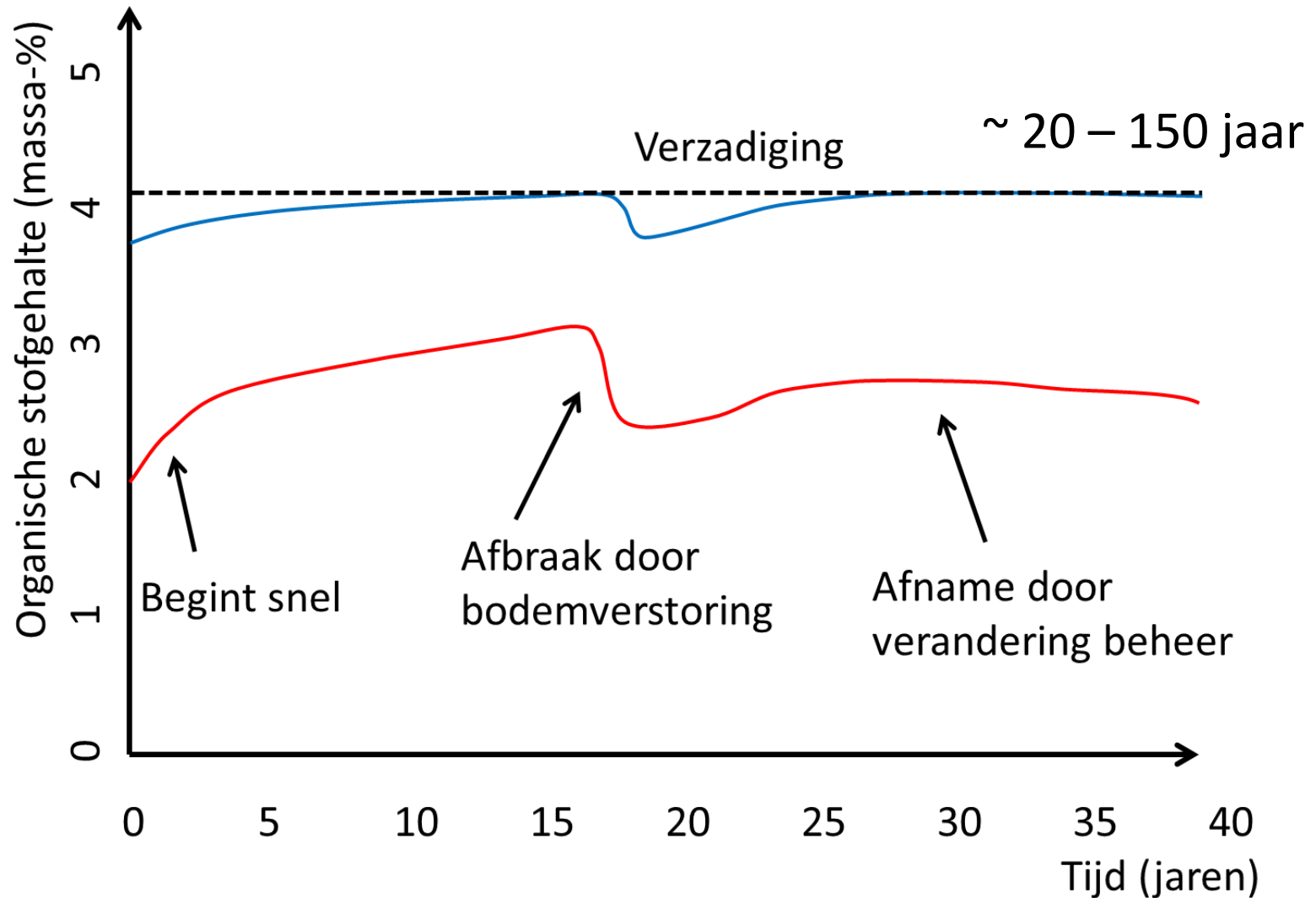
Maximum afhankelijk van beheer

Duur en potentieel

Langzame opbouw, snelle afbraak

Potentieel per hectare

- Gemiddeld over 20 jaar opbouw:
  - ~2 ton OS/ha/jaar
  - ~1 ton C/ha/jaar
  - ~3,6 ton CO₂/ha/jaar
  - ~0,05 massa-% OS gem. per jaar in 0-30 cm
  - ~1 massa-% OS in 20 jaar in 0-30 cm

Maatregelen

Effecten maatregelen bovengrond 0-30 cm

Maatregel	Ton C /ha/jaar	+OS (massa-% 0-30 cm)	Ton CO ₂ /ha/20 jaar
Akkerland naar grasland	1,0	1,0	73
Grasland behouden	0,3-1,9	0,3-2,0	22-140
Wisselteelt i.p.v. .continue akkerbouw	0,2-1,9	0,3-2,0	15-140
Bodembewerking beperken	0,0-1,0	0,0-1,0	0-73
Beweiding	?	?	?
Meer mest, compost	0,3-1,5	0,3-1,5	22-110
Groenbemesters	0,1-0,4	0,1-0,4	7-30

Aanvoer ter plekke

Aanvoer van elders

Vermindering afbraak

Verdienmodel koolstofvastlegging

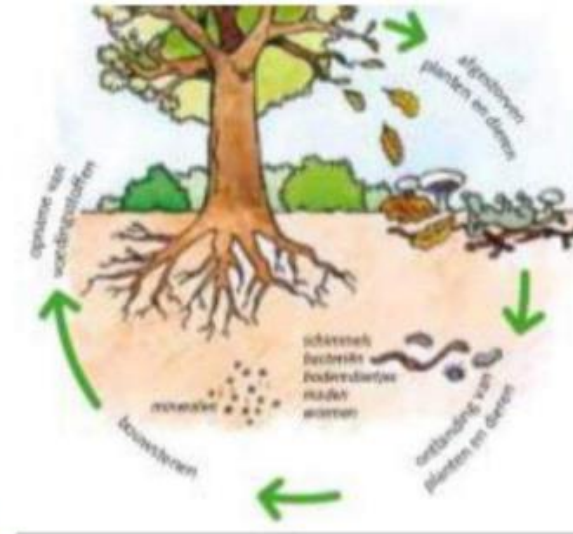
Verdienmodel koolstofvastlegging

a) Organische stof en bodemkwaliteit

Belang van organische stof

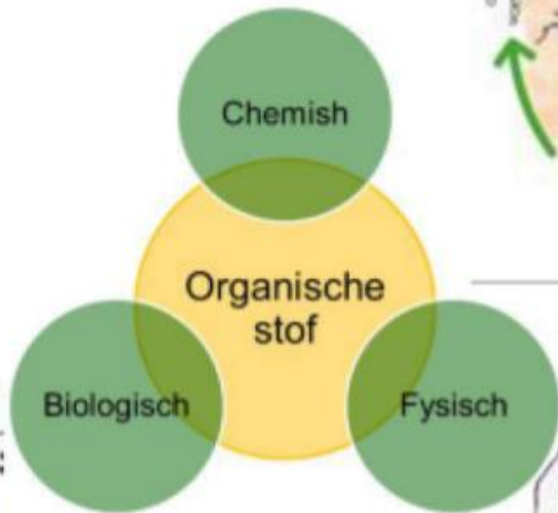
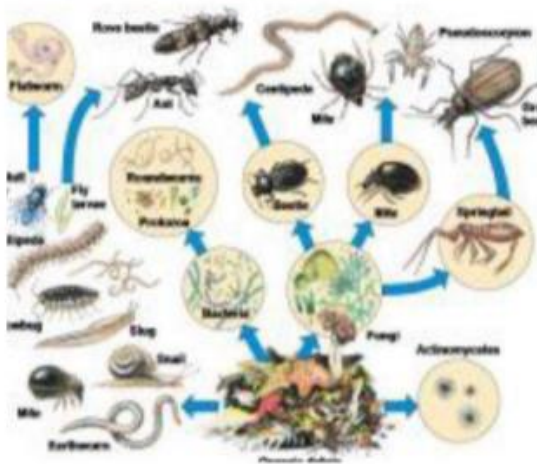
Chemisch:

- Nutriëntenlevering
- Nutriëntenbuffer (CEC)

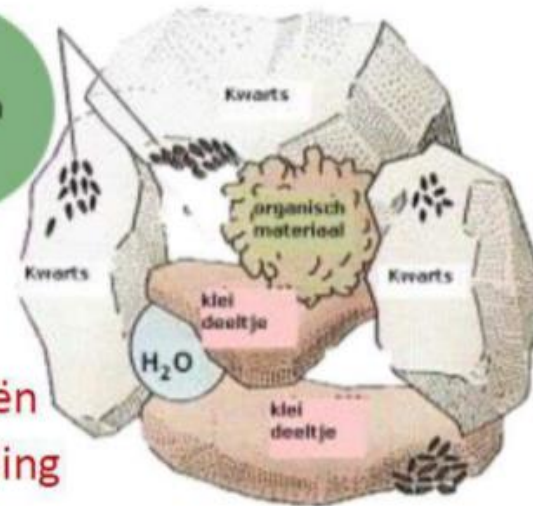
Biologisch:

- Voedsel
- Leefomgeving voor het bodemleven

Fysisch:

- Structuur, poriën
- Vochthuishouding

Bron: Gera van Os (2018)

❖ Vochtvasthoudend vermogen: +1% OS -> ~8% extra vochttopslag

❖ Verbeterde bodemstructuur

❖ Stikstoflevering

Verdienmodel koolstofvastlegging

b) Carbon Credits

De wereld van Carbon Credits

- Verwaardiging van broeikasgassen volgens vraag en aanbod
- Markten:
  - Verplichte
    - EU-ETS: €25/tonne CO₂
  - Vrijwillige
- Bodemkoolstof officieel niet meegenomen

markets.businessinsider.com/commodities/co2-european-emission-allowances

- Hogere prijs product/certificering
- Klimaatakkoord 2019
  - 0,5 Mton CO₂eq/jaar tot 2030
  - Pluspakket GLB (carbon credits)
  - Gewasderogatie 2022
- Looptijd 10-30 jaar
- Maatregelen en/of daadwerkelijke vastlegging vergoeden?
- Metingen (betrouwbaarheid) en controle

Wat adviseert u een agrariër nu?

- Maatregelen:
  - 60% gras, 20% wisselteelt, 20% maïs
  - Groenbemesters
  - Meer granen in bouwplan
  - Verdichting oplossen
  - Goed ontwatering (bijv. drainage)
  - Vaste mest, compost (beperking varkensmest)...?
  - Volhouden!

Samenvatting

Hoe kan koolstof langdurig worden opgeslagen in de bodem?

- Verzadiging
- Maatregelen
  - Continuïteit (snelle afbraak!)
- Mogelijkheden op meeste gronden

Wat kunnen jullie een agrariër hier straks over vertellen?

- U kunt aan de slag – no regrets

- ❖ Halve dag
- ❖ Carbon Credits
- ❖ Kwantificaties bodemkwaliteit
  - ❖ Nadelen verhoging OS
  - ❖ Rekenvoorbeelden
  - ❖ Rekenopgave

- Lesschen et al. (2012): Mogelijkheden voor koolstofvastlegging in de Nederlandse landbouw en natuur <https://edepot.wur.nl/247683>
- Special Koolstofvastlegging van Vakblad Milieu oktober 2019, nr5
  - Artikelen pp 26-41 (Iwema et al.) <https://www.vvm.info/milieu-digitaal-portal>
- Handleiding Goed Koolstofbeheer (LBI, CLM, WUR):
https://www.clm.nl/uploads/pdf/Handleiding-goed_koolstofbeheer.pdf
- Verwaarden van goed koolstofbeheer (CLM, WUR, LBI):
<https://soilpedia.nl/Bikiwiki%20documenten/SKB%20Projecten/2029%20Credits%20for%20carbon%20care/830-2013-Bodemkoolstofbeheer.pdf>
- Klimaatakkoord:
<https://www.klimaatakkoord.nl/documenten/publicaties/2019/06/28/klimaatakkoord-hoofdstuk-landbouw-en-landgebruik>